
**ИЗМЕЂУ РЕГИОНА И СВЕТА:
Из историје културне дипломатије Југославије
(1945–1992)**

**ИЗМЕЋУ РЕГИОНА И СВЕТА:
Из историје културне дипломатије Југославије
(1945–1992)**

Приредили

Александра Колаковић
Слободан Селинић

Рецензенти

проф. др Александар Животић, редовни професор,
Филозофски факултет, Универзитет у Београду
др Радмила Радић, научни саветник у пензији, Институт за новију историју Србије
др Драгомир Бонцић, научни саветник, Институт за савремену историју

Издавач

Институт за европске студије
Трг Николе Пашића 11
11000 Београд

За издавача

Др Слободан Зечевић

Лектура

Татјана Хаџић Јововић
Миљана Протић

Техничка обрада

Весна Пијановић

Штампа

Досије студио, Београд

Тираж

100

ISBN 978-86-82658-06-1

Уредници:
Александра Колаковић
Слободан Селинић

ИЗМЕЂУ РЕГИОНА И СВЕТА
Из историје културне дипломатије
Југославије
(1945–1992)

Институт за европске студије
Београд 2026.

САДРЖАЈ

САРАДЊА, ИЗАЗОВИ, СПОРОВИ: ЈУГОСЛОВЕНСКА КУЛТУРНА ПОЛИТИКА У ОКРУЖЕЊУ

Оливера ДРАГИШИЋ

Хладноратовска динамика културне дипломатије у југословенско-бугарским односима од почетка 60-их до 80-их година 20. века 23

Божица СЛАВКОВИЋ МИРИЋ

Између помоћи и сарадње: југословенско-албански културни односи 1945–1948. 45

Ивана ВЕСИЋ

У правцу развијања блиских, добросуседских односа: Југословенски приступ културној дипломатији на подручју (Н)Р Мађарске (1945–1991) 83

Петар ДРАГИШИЋ

Југославија и Аустрија у првој половини педесетих година: култура и политика 121

Јелена МИТИЋ

Југословенско-грчка културна сарадња педесетих и шездесетих година 20. века 137

КУЛТУРНЕ МАНИФЕСТАЦИЈЕ И ИНСТИТУЦИЈЕ

- Љиљана РОГАЧ МИЈАТОВИЋ, Милена ДРАГИЋЕВИЋ ШЕШИЋ**
 Међународни фестивали и манифестације у културној
 дипломатији Југославије током Хладног рата 163
- Бојан СИМИЋ**
 Институту за културу у Јужној Америци током педесетих
 година XX века као средство промоције социјалистичке
 Југославије 189
- Саша МИШИЋ**
 Културна дипломатија у југословенско-италијанским
 односима: случај отварања читаонице Италијанског
 културног института у Београду 1965. године 207

ИЗМЕЂУ МОСКВЕ И ВАШИНГТОНА: КУЛТУРНА ДИПЛОМАТИЈА ЈУГОСЛАВИЈЕ И ИЗАЗОВИ ХЛАДНОГ РАТА

- Момир Н. НИНКОВИЋ**
 Југословенско-совјетска сарадња на музичком плану
 1945. године. Гостовања совјетских уметника 239
- Слободан СЕЛИНИЋ**
 Савезништво и разлике: Југословенска културна политика
 према Чехословачкој и Пољској од краја Другог светског
 рата до сукоба Југославије и Информбироа 265
- Александра КОЛАКОВИЋ**
 Културна сарадња Француске и Југославије након Резолуције
 Информбироа (1948): нови путеви сарадње 289
- Најталија ДИМИЋ ЛОМПАР**
 Културна сарадња као политички изазов: Југославија и Немачка
 Демократска Република 50-их и 60-их година 20. века 321
- Јелена ТОДОРОВИЋ ЛАЗИЋ**
 Културна сарадња између САД и Југославије (1953–1963) 355

др Петар Драгишић

научни саветник

Институт за новију историју Србије

E-mail: petar.dragisic@gmail.com

ORCID: 0000-0002-3011-3132

<https://doi.org/10.46793/82658.06.1.121D>

UDK 327:316.7(497.1:436)"1950/1955"

930.85(497.1:436)"1950/1955"

316.7(497.1:436)"1950/1955"

Југославија и Аустрија у првој половини педесетих година: култура и политика

Апстракт: Почетком педесетих година Југославија и Аустрија започеле су процес нормализације односа. У чланку је анализирано побољшање билатералних односа у области културе. Наведени су кључни догађаји југословенско-аустријске културне размене 1950–1955. Чланак је у значајној мери заснован на документима архива у Београду и Бечу.

Кључне речи: Аустрија, Југославија, 1950–1955, култура, сарадња.

Стари југословенски дипломата Лео Матес писао је да дипломатија једне земље почиње на њеним границама. Реч је, свакако, о тези коју недвосмислено потврђује свако емпиријско истраживање дипломатске историје. Управо су са суседним народима и земљама односи најинтензивнији. Они некада имају обележје блиске сарадње (економске, културне...), а некада улазе у конфликте. Најчешћи узроци негативне динамике у односима међу суседима јесу мањински проблеми и нерешена гранична питања.

Све ове опште чињенице проналазимо и у спољној политици социјалистичке Југославије. Током читавог периода Хладног рата Југославија је развијала веома интензивне односе са својим суседима, при чему су предзнаци тих односа били и позитивни и негативни. У одређеним периодима је сарадња са неком од суседних земаља била

веома развијена и вишеслојна, док је повремено интеракција са суседима попримала обележје правог конфликта. Односи социјалистичке Југославије са њеним суседима нису, међутим, били диктирани само билатералним питањима, већ су у великој мери зависили од глобалног позиционирања Југославије у хладноратовском свету. Суседи социјалистичке Југославије су, наиме, били сврстани у два глобална идеолошка блока, на која је био подељен тадашњи свет. Док су Мађарска, Румунија, Бугарска и Албанија (ова последња током прве фазе Хладног рата) биле важан део совјетске интересне сфере, Грчка, Италија и Аустрија су се нашле са западне стране Гвоздене завесе. Грчка и Италија су биле чланице Северноатлантског пакта од његове најраније фазе, док је Аустрија, упркос својој формално неутралној позицији, ипак чврсто била повезана за западне структуре.¹

До Резолуције Информбироа 1948. године, Југославија је била поздан део совјетске интересне сфере. То је диктирало и југословенску политику у суседству. С обзиром на блиске везе са Москвом, југословенски режим је одржавао блиске везе са суседним „народнодемократским” државама – Мађарском, Румунијом, Бугарском и Албанијом. Са друге стране, у истом периоду односи са западно оријентисаним суседним државама – Грчком, Италијом и Аустријом – били су крајње лоши. Југославија је, наиме, подржавала комунистичке структуре у грчком грађанском рату, док је према Италији и Аустрији истицала конкретне територијалне циљеве (тршћанско и корушко питање). До преокрета је дошло са Резолуцијом Коминформа, која је означила почетак оштрог и отвореног сукоба са Москвом и социјалистичким лагером. Та чињеница је у потпуности променила оријентацију Брозовог режима у суседству. После 1948. године уследило је интензивно погоршавање југословенских односа са суседним просовјетским државама, док је, истовремено, југословенско приближавање Западу крајем четрдесетих и педесетих година довело до брзе нормализације односа Југославије са западно оријентисаним суседним државама. Ову путању прешли су и односи Југославије и Аустрије током прве послератне деценије.²

¹ О томе у: Ричард Кремптон, *Балкан после Другој светској рати*, (Београд: Слио, 2003).

² О односима Југославије са суседним државама у почетној фази Хладног рата видети у: Владимир Цветковић, *Поглед иза гвоздене завесе: југословенска политика према земљама народне демократије у суседству: 1953–1958*, (Београд: Институт за нову историју Србије, 2013); Милан Ристовић, *На прагу Хладној рати: Југославија и грађански рат у Грчкој: (1945–*

Током друге половине четрдесетих година кључни проблем односа Југославије и Аустрије био је корушко питање. Реч је, наиме, била о територијалним претензијама које је Југославија истакла на крају Другог светског рата према деловима Аустрије (Корушка), насељеним припадницима тамошње словеначке националне мањине. Ове претензије Југославије нису биле реализоване услед одлучног противљења западних сила траженој промени југословенско-аустријске границе. После Резолуције Коминформа, Југославија је у вези са корушким питањем изгубила и подршку Москве. Тако је крајем четрдесетих година била принуђена на темељно преиспитивање односа са Аустријом. На то ју је упућивало и њено убрзано приближавање Западу, у чијој се сфери утицаја Аустрија налазила. Са друге стране, како смо већ поменули, Југославија је остала и без подршке Москве. Тако је почетком педесетих година отпочела постепена нормализација односа Југославије и Аустрије.³

Ова нормализација одјекнула је у различитим сферама односа две земље. Она је обухватила регулисање дипломатске комуникације између Београда и Беча, као и сусрете високих званичника Аустрије и Југославије. Министар спољних послова Аустрије Карл Грубер посетио је 1952. године Југославију и састао се са Брозом да би наредне године аустријску престоницу посетио југословенски шеф дипломатије Коча Поповић. Важан индикатор приближавања две земље било је и јачање економских веза. Јасна илустрација тог тренда било је интензивирање трговинских односа две земље. Тако је од 1950. године до средине педесетих удвостручена робна размена између Југославије и Аустрије. Ипак, југословенска оријентација ка нормализацији билатералних односа са

1949), (Београд: Филозофски факултет, 2016); Александар Животић, *Југославија, Албанија и велике силе: (1945–1961)*, (Београд: Архипелаг/Институт за нову историју Србије, 2011); Petar Dragišić, *Jugoslovensko-bugarski odnosi: 1944–1949*, (Beograd: Institut za noviju istoriju Srbije, 2007); Saša Mišić, *Pomirenje na Jadranu. Jugoslavija i Italija na putu ka Osimskim sporazumima iz 1975*, (Beograd: Univerzitet, Fakultet političkih nauka, 2018); Miljan Milkić, *Tršćanska kriza u vojno-političkim odnosima Jugoslavije sa velikim silama: 1943–1947*, (Beograd: Institut za noviju istoriju Srbije, 2012); Petar Dragišić, *Odnosi Jugoslavije i Austrije 1945–1955*, (Beograd: Institut za noviju istoriju Srbije, 2013).

³ Посебно корисне информације о корушком питању и југословенско-аустријском територијалном спору после Другог светског рата садрже следећи радови: Gerald Stourzh, *Um Einheit und Freiheit. Staatsvertrag, Neutralität und das Ende der Ost-West-Besetzung Österreichs 1945–1955*, (Wien: Böhlau, 1998); Arnold Suppan, "Die Kärntner Frage in den österreichisch-jugoslawischen Beziehungen 1945–1955", у: *Das gemeinsame Kärnten Skupna Koroška*, (Klagenfurt: Deutsch-slowenischer Koordinationsausschuss des Diözesanrates, 1991), 387–435.

Бечом најочитије се манифестовала у постепеном одустајању од територијалних претензија према Аустрији. То није значило и коначно решење корушког питања. Оно је и у наредним годинама и деценијама изазивало повремене тензије између Југославије и Аустрије. Те кризе су, међутим, биле нижег интензитета у односу несугласице две државе током првих послератних година. Другим речима, корушко питање није више имало територијалне садржаје, већ се свело на полемику о правима корушких Словенаца.⁴

Генерални напредак у односима Југославије и Аустрије у првој половини педесетих година одразио се и на културне везе две земље. Тако је комуникација у овој области у значајној мери пратила унапређење односа Аустрије и Југославије у сфери политике и економије. Југославија је била двоструко мотивисана да унапреди културне везе са Аустријом. Најпре, постојала је потреба да се интензивирањем културне размене са Аустријом појача општи ниво напретка билатералних односа, односно побољша рецепција Аустрије у југословенској јавности и *vice versa*. Осим тога, Југославија је, у склопу своје опште оријентације на развој односа са Западом, показивала све већу отвореност ка усвајању одређених западних културних модела.⁵ У годинама после Резолуције Коминформа Југославија је прекинула све културне везе са светом источно од Гвоздене завесе. То се примећивало и у Аустрији. Средином јуна 1950. године политичко представништво Аустрије у Београду (дипломатски односи Југославије и Аустрије тада још нису били подигнути на ниво амбасада) известило је шефа аустријске дипломатије Карла Грубера о потпуном прекиду културних односа Југославије са земљама источног лагера: „Културни односи су потпуно прекинути. Уметници из земаља Коминформа не долазе више у Југославију, и обрнуто. Информациони бирои Чехословачке и Пољске су затворени, као и југословенски бирои у Прагу и Варшави. Совјетски филмови, који су

⁴ Petar Dragišić, „Jugoslavija i Austrija 1945–1955. Rezime odnosa”, *Istorija 20. veka*, 1/2013, 127–131; Dragišić, *Odnosi Jugoslavije i Austrije*, 105–153.

⁵ Детаљно о културној политици Југославије у времену великог преокрета 1948. године у: Предраг Ј. Марковић, *Београд између Истиока и Зайага: 1948–1965*, (Београд: Службени лист СРЈ, 1996).

пре две године потпуно доминирали у Југославији, се сада ретко гледају. Научна сарадња је потпуно обустављена.”⁶

Југословенске власти су већ на самом почетку педесетих година биле јасно опредељене за јачање културних веза са Аустријом. То се јасно види из инструкција које је начелник Одељења за културне и научне везе са иностранством у југословенском Министарству спољних послова дао политичком представништву ФНРЈ у Бечу априла 1950. године. Ту се најпре констатовало да је југословенска страна до тада мало учинила на презентацији својих културних домета у Аустрији, а затим је изнет читав низ предлога за јачање културне пропаганде Југославије у Аустрији. Наведено је да ће аустријској секцији за савремену музику бити предложено да се организује концерт југословенске музике са југословенским извођачима. Осим тога, предложено је и да се аустријски музиколози и музички критичари информишу о одржавању Дана југословенске музике у Опатији (јун 1950. године), при чему је изражена спремност југословенске стране да делимично финансира њихов евентуални боравак у Југославији. Предложено је и да само Политичко представништво ФНРЈ у Аустрији организује мање интерне концерте за „аустријске музичке кругове” у просторијама Представништва. Процењивано је да би трошкови таквих подухвата били релативно ниски и да би Представништво било у стању да организује три до четири таква концерта у сезони 1950/1951. Наглашена је и потреба да се поводом југословенског националног празника – 29. новембра – 1950. године у Аустрији организује симфонијски концерт југословенске музике. Наведено је да је потребно организовати гостовање првака београдске и загребачке опере у Аустрији. Југословенска страна је, како видимо у овом документу, била свесна чињенице да је у свету музике Југославија на нижем нивоу од Аустрије, али се ипак сматрало да и на том плану аустријској публици може бити понуђен квалитетан садржај: „Јасно је да у Бечу не можемо наступити претенциозно у музици, али наша земља има данас репродуктивне уметнике, чији је уметнички квалитет виши од европског просека, а наше савремено музичко стварање је барем у оквиру европског просека, да не кажемо и више. Досадашњи

⁶ Österreichisches Staastarchiv [у даљем тексту ÖStA], BmfA, II-pol, (Politische Berichte Belgrad), GZL. 126074/pol-50, Политичко представништво Републике Аустрије министру спољних послова Аустрије, 16. јул 1950.

успеси наших репродуктиваца и наших композиција у Паризу, Лондону, Италији и Швајцарској су неоспорни”.⁷

Када је реч о ликовној уметности, југословенска страна имала је амбициозан план. Наглашена је потреба да се организује изложба југословенске скулптуре у Бечу крајем 1950. године. Већ је било договорено да се таква изложба организује у Цириху, па је оцењено да би било корисно да се она затим пресели у аустријску престоницу. Планирано је да буде изложено стотинак дела, поред осталих, Аугустинчића и Росандића, а водили су се преговори и са Мештровићем. Осим тога, југословенска страна преговарала је са аустријским политичким представништвом у Београду о организовању изложбе колекције бечког уметничког музеја у Југославији.⁸

Планирана је и промоција југословенске књижевности у Аустрији. Константовано је да је од 1945. године до 1950. године у Аустрији објављено девет превода југословенских књига. Сматрало се да је за упознавање Аустријанаца са дометима југословенске књижевности било потребно организовање књижевних вечери. Припремљени су концепти за одржавање неколико таквих догађаја и планирано је да на њима наступају најбољи југословенски писци који говоре немачки језик. Поред тога, предложено је и да славистички семинари у Бечу и Грацу организују „недељу југословенске културе”, са предавањима, пројекцијама филмова и концерта.⁹

У области позоришне уметности југословенски „адут” требало је да буде комад „Дундо Мароје”. Сматрало се да је реч о класичном комаду, који ће имати успеха код аустријске публике, иако није на немачком језику. Када је реч о опери и балету, предлагано је извођење комада „Еро с онога свијета”, „Охридска легенда” и „Коштана”. На крају ових препорука констатовано је да је жеља да се интензивира сарадња на пољу културе била присутна и на другој страни, односно да је такве намере изразило и аустријско политичко представништво у Југославији.¹⁰

⁷ Дипломатски архив Министарства спољних послова Србије [у даљем тексту ДАМ-СПРС], 1950, ф-5, 411689, Начелник одељења за научне и културне везе са иностранством – Политичком представништву ФНРЈ (Беч), 21. април 1950.

⁸ Исто.

⁹ Исто.

¹⁰ Исто.

Током 1950. било је реализовано неколико пројеката југословенско-аустријске културне размене. Посебно запажену улогу у томе играло је Аустријско-југословенско друштво („Die Gesellschaft zur Pflege kultureller und wirtschaftlicher Beziehungen mit Jugoslawien”), које је основано годину дана после завршетка Другог светског рата.¹¹ Друштво је 1950. године, поред осталог, организовало турнеју љубљанске опере у Бечу и Клагенфурту, а посебно су запажени били наступи бечког симфонијског оркестра у Југославији.¹² У извештају аустријског политичког представништва у Београду оцењено је да су ови наступи бечких симфониچارa представљали „тријумфални успех”. Као доказ тога, наведен је и утисак британског амбасадора у Београду, који је изјавио да за четири године колико је био у Београду „још никада није чуо тако сјајан концерт”.¹³

Јасан показатељ заинтересованости највиших представника југословенске власти за развој културних односа са Аустријом био је разговор Едварда Кардеља са аустријским дипломатом у Београду, током којег се дискутовало и о наступу бечких филхармоничара у Југославији, при чему је Кардељ тражио да се организује и наступ аустријских музичара у Југославији у неком мањем формату.¹⁴ Из извештаја аустријског политичког представништва у Београду, из маја 1950. године, сазнајемо да је тог месеца у Београду наступио познати аустријски кларинетиста Фридрих Вилдганс, те да је концерт био распродат. Претходно је Вилдганс одржао концерте у престоницама других југословенских република.¹⁵

---

11 Werner Weigluni, *Österreichisch-jugoslawische Kulturbeziehungen 1945–1989*, (Wien-München: Verlag für Geschichte und Politik, 1990), 21–22.

12 ДАМСПРС, f-5, 1950, 418316, Југословенско политичко представништво у Југославији, Извештај о активностима аустријско-југословенског друштва – Прилог извештају за 1950.

13 ÖStA, BmfA, II-pol, (Politische Berichte Belgrad), GZl. 126071/pol-50, Политичко представништво Републике Аустрије – Министарству спољних послова Аустрије, 11. јул 1950.

14 ÖStA, BmfA, II-pol, (Politische Berichte Belgrad), GZl. 121142/50, Политичко представништво Републике Аустрије – Министарству спољних послова Аустрије, 11. фебруар 1950.

15 ÖStA, BmfA, II-pol, (Politische Berichte Belgrad), GZl. 124315/50, Политичко представништво Републике Аустрије – Министарству спољних послова Аустрије, 21. мај 1950.

Сарадња Југославије и Аустрије у области културе наставила се и наредне 1951. године. Ту треба посебно напоменути наступе квартета аустријске филхармоније у Београду, Загребу и Љубљани, концерте бечког оперског певача Антона Дермоте, те наступе аустријског џез оркестра на југословенској страни Јадрана. Осим тога, у јесен 1951. године раднички симфонијски оркестар из Аустрије наступао је у више градова у Словенији и Хрватској. Поред тога, 1951. године реализован је и већ поменути план југословенске дипломатије о извођењу опере „Еро с онога свијета” у Аустрији. Ово дело хрватског композитора Јакова Готовца изведено је у Линцу.¹⁶ Осим тога, средином марта у Бечу и Капфенбергу код Граца одржани су концерти ансамбла народних игара Србије. Наступ овог ансамбла у Бечу био је позитивно оцењен у аустријској штампи (*Wiener Kurier, Weltpresse, Neue Wiener Tageszeitung*). Овај последњи дневник известио је о одушевљењу бечке публике која је присуствовала овом концерту: „Клицање, дивљење, одушевљени и дуготрајни пљесак и понављање неких тачака програма – то је била слика у дупке пуној великој сали. Публика је узбуђено пратила често врло компликована извођења и била је изненађена неописивим богатством боја народних ношњи”.¹⁷

Резимирајући ту 1951. годину, аустријско посланство у Београду констатовало је да је 1951. година донела значајно интензивирање културних веза између Аустрије и Југославије. У документу аустријског посланства из јануара 1952. године посебно место дато је већ поменутом извођењу хрватске опере „Еро с онога свијета”, при чему је констатовано да је у питању најзначајније дело „савременог југословенског музичког стваралаштва”. Изражена је и нада да ће током наредних година доћи до интензивирања аустријско-југословенске размене у области музике. Та нада била је заснована на чињеници да је новембра 1951. године Београд посетио генерални секретар Друштва бечког Концертхауса, када се састао са представницима надлежних југословенских институција. У истом документу констатовано је да на пољу ликовне уметности 1951. године није остварена билатерална размена,

¹⁶ ДАМСПРС, к-5, 1952, 412262, Дирекција за информисање Владе ФНРЈ – Министарству спољних послова ФНРЈ, 1. фебруар 1952; ÖStA, BmfaA, II-pol, (Politische Berichte Belgrad), GzI. 147101/pol-52, Аустријско посланство у Београду – Министарству спољних послова, 16. јануар 1952.

¹⁷ „Наш фолклорни ансамбл у Аустрији”, *Борба*, 20. март 1951.

али је изражена нада да ће у блиској будућности бити реализована већ планирана изложба аустријског сликарства 19. века.¹⁸ У извештају аустријског посланства у Југославији истакнуто је да постоји и изванредан ниво размене студената и научника. Ипак, та размена је обухватала појединачне случајеве и била је далеко од масовне појаве.¹⁹

Важан допринос развоју аустријско-југословенских културних веза дала су гостовања југословенских оперских певача Александра Маринковића, Мире Калиновић, Јована Глигоријевића и Николе Цвејића 1952. године у Бечу и Грацу. Средином фебруара 1952. године *Полиџика* је, у концизном извештају из Београда, своје читаоце обавестила о наступу поменутог Александра Маринковића, првака Београдске опере, на сцени Државне опере у Бечу. Маринковић је том приликом извео део из Пучинијевих „Боема”. Према писању београдског дневника, Маринковићев наступ наишао је на позитиван пријем код бечке публике, што је утицало на уговарање нових наступа првака Београдске опере пред аустријском публиком: „Својим певачким квалитетима и тумачењем ове распеване, високо писане партије, Александар Маринковић је необично одушевио бечку публику која га је поздравила бурним и дугим аплаузом. Државна бечка опера одмах је понудила Александру Маринковићу низ нових гостовања, тако да ће се он већ крајем марта поново појавити у Пучинијевим „Боемима”, затим у „Тоски”, као и у Вердијевом „Балу под маскама” и Штраусовом „Кавелеру с ружом”.²⁰

Доказ унапређене културне сарадње Југославије и Аустрије у овом периоду представљала је и аустријска донација у књигама и семинарима за германистику на универзитетима у Београду, Загребу, Љубљани, Сарајеву и Скопљу. Донацију је 1953. године организовао семинар за славистику Бечког универзитета, а новац (10 хиљада шилинга) обезбедило је Министарство просвете Аустрије. Аустријски министар просвете је поводом реализовања ове одлуке навео да се аустријска страна тиме одужује југословенским академијама наука за поклоњене књиге Бечком универзитету из области филологије. Овај аустријски поклон обухватао је 450 наслова стручне литературе из области германистике,

¹⁸ ÖStA, BmfaA, II-pol, (Politische Berichte Belgrad), GzI. 147101/pol-52, Аустријско посланство у Београду – Министарству спољних послова, 16. јануар 1952.

¹⁹ Исто.

²⁰ „Велики успех А. Маринковића у Бечу”, *Полиџика*, 11. фебруар 1952.

као и дела готово свих важнијих аустријских писаца објављених после 1945. године. У тексту бечког дневника *Винер Цајџуні* (*Wiener Zeitung*) констатовано је да је реч о литератури коју германистички семинари у Југославији, услед мањка девизних средстава, тешко могу да набаве.²¹

У оквиру културне сарадње Југославије и Аустрије, велику турнеју у Југославији имали су аустријски музичари, који су марта 1954. године наступили у Београду, Загребу и Љубљани. Према писању аустријске штампе, аустријски музичари су у Југославији наишли на срдчан пријем. Штавише, у извештају о овој турнеји, објављеном у бечком дневнику *Винер Цајџуні* (*Wiener Zeitung*), пренет је и утисак да су приликом наступа аустријских музичара у Југославији до изражаја дошли пријатељски односи две земље.²² У југословенској престоници аустријски музичари наступили су на Коларчевом народном универзитету, а турнеји су присуствовали и аустријски композитори Јозеф Маркс, Ото Зигл и Христијан Шолц. У склопу ових наступа, у музичкој школи Станковић била је отворена изложба аустријских музичких издања.²³ На конференцији за штампу, која је тим поводом била организована у Клубу новинара у Београду, поменути композитор Јозеф Маркс говорио је о ефектима које културна сарадња може имати на билатералне односе у ширем смислу: „Наше две земље настоје да преко културне сарадње, нарочито музике која, ако је добра, увек је и национална и интернационална, створе што тешњи контакт”. Композитор Ото Зигл изразио је истом приликом задовољство чињеницом да су аустријски музичари током боравка у Југославији добили могућност да се непосредно упознају са резултатима савременог југословенског музичког стваралаштва. На њих је посебан утисак оставила повезаност модерне југословенске музике са фолклорним елементима.²⁴ Поводом турнеје аустријских музичара у Југославији потписан је и споразум између Аустрије и Југославије о реципрочном заступању аутора.²⁵

Два месеца после ове турнеје аустријских музичара у Југославији уследила је узвратна турнеја југословенских музичара у Аустрији. Они

21 ”Botschafteraustausch zwischen Wien und Belgrad”, *Wiener Zeitung*, 12. новембар 1953.

22 ”Österreichische Musik in Jugoslawien”, *Wiener Zeitung*, 28. март 1954.

23 „Аустријски музичари поздрављају идеју о културној сарадњи”, *Полићка*, 7. март 1954.

24 Исто.

25 Исто.

су најпре, средином маја 1954. године, приредили један солистички концерт у Грацу, а затим два симфонијска, два солистичка и један камерни концерт у аустријској престоници. Осим тога, у Грацу и Бечу отворене су изложбе југословенских музичких издања, а договорено је и да се сав изложбени материјал после завршетка изложби поклони музичким академијама у Бечу и Грацу. Делегацију југословенских музичара предводили су секретар Комисије за културне везе са иностранством Иво Фрол, те председник и генерални секретар Савеза композитора Југославије. Осим тога, у делегацији су, осим извођача, били и југословенски композитори, као и уредници музичких програма Радио Београда, Радио Загреба и Радио Љубљане.²⁶

Ту 1954. годину обележила је и изложба југословенског средњовековног сликарства у Бечу. О значају овог догађаја говори и чињеница да га је најавио аустријски амбасадор у Београду Валтер Водак. Он је маја 1954. године у једном интервјуу за југословенске медије изразио задовољство због предстојеће изложбе југословенских фресака у Аустрији.²⁷ За саму изложбу се тврдило да је побудила велико интересовање „културних радника” у Аустрији. Према писању *Борбе*, ова изложба представљала је резултат „неколико успешних остварења на продубљивању културне сарадње између Аустрије и Југославије у протеклих неколико месеци”.²⁸ У тексту *Борбе* наведено је више тих успешних примера културне сарадње Југославије и Аустрије, који су претходили поменутој изложби фресака. Поменута су приказивања неколико југословенских филмова у Аустрији и гостовања неколико југословенских „научних и културних радника”, који су у Аустрији одржали успешна предавања, попут предавања Александра Белића из области словенске филологије или Мирка Арсића о музици у делима далматинских писаца 16. и 17. века. Наведена је, даље, и изложба тројице аустријских сликара (Франца Молте, Макса Нојбека и Ханса Штандахера) под називом „Далмација данас”, на којој је представљено неколико десетина пејзажа. Реч је о сликарима који су претходно боравили у Југославији.²⁹

²⁶ „Посета наших музичара Југославији”, *Борба*, 15. мај 1954.

²⁷ „Југословенско-аустријски односи засновани су на истоветности међународних интереса”, *Борба*, 16. мај 1954.

²⁸ „У октобру и новембру: изложба југословенског средњовековног сликарства у Бечу”, *Борба*, 9. октобар 1954.

²⁹ Исто.

У истом чланку примећено је да постоји све веће интересовање аустријских издавачких кућа за југословенске теме. У прилог томе поминута је књига о Југославији, која је изашла те године, затим чињеница да су у лексикону „Светска књижевност” (*Weltliteratur*) представљене словеначка и хрватска књижевност, као и да је планирано да у наредној свесци ове публикације буду приказане и српска и македонска књижевност. Сумирајући ове догађаје, аутор чланка *Борбе* закључио је да је „период од марта месеца до данас (октобар 1954 – П. Д.) био изузетно плодан на пољу културне сарадње” Југославије и Аустрије.³⁰

У резимеу југословенско-аустријских односа у 1954. години позитивно је оцењен развој односа две земље. Штавише, изнета је и процена да Југославија најтешње културне везе има управо са Аустријом, а наглашено је и очекивање да ће се развијени културни односи рефлектовати и на политичке односе Беча и Београда: „Значајну црту развоја југословенско-аустријских односа у протеклом периоду представља веома развијена сарадња на културном пољу. Може се рећи да је протекла година била за југословенско-аустријске односе по културној линији веома плодна и да је значила унапређење тих односа до мере да се може говорити о темељном заокрету. Односи са Аустријом на културном подручју спадају можда међу најразвијеније које наша земља уопште има. Вреди посебно напоменути значајније манифестације: музичку недељу и са њом повезане концерте у Бечу и Грацу, изложбу фресака средњовековног сликарства, Јагићеву прославу, посету Марка Ристића, бројна гостовања наших научних и културних радника итд. Квалитет југословенских културних манифестација, ширина и разноврсност активности које су биле заступљене и њихов успех, створили су предуслове за даљу плодносну сарадњу, чије последице сигурно неће изостати ни на политичком пољу”.³¹

Главни догађаји југословенско-аустријске културне размене у 1955. години били су изложба слика из збирке бечког Музеја историје уметности (*Kunsthistorisches Museum*) у Београду и Загребу, наступ београдске опере у Бечу, као и наступи бечког Бургтеатра (*Burgtheatra*) у Београду, Загребу и Љубљани, где су бечки драмски уметници извели

³⁰ Исто.

³¹ ДАМСПРС, ф-4, 1955, Амбасада ФНРЈ Беч, Југословенско-аустријски односи 1954. године, јануар 1955. године

„Ифигенију на Тауриди” и драму „Љубавна игра” (*Liebelei*) Артура Шницлера.³²

Сви поменути примери југословенско-аустријске културне сарадње у првој половини педесетих година јасно показују да је у овој области учињен велики напредак. Тај напредак значајно су потпомогле обе државе. У једном телеграму аустријске амбасаде у Београду Министарству спољних послова Аустрије из марта 1954. године оцењено је да су обе стране биле сагласне да односи две државе на пољу културе треба да се развијају „органички”, односно да треба да следе „природне потребе уметника и научника ка сарадњи” и да је потребно да им се понуди слободан простор за деловање, те да држава треба да делује само као фактор подстицаја и подршке. У периоду који смо анализирали улога државних агенција у усмеравању културних односа била је очигледно веома јака, што је и разумљиво, с обзиром на то да је реч била о крајње деликатном процесу, током којег су две, до тада оштро супротстављене, стране започеле компликовану нормализацију укупних односа.

---

³² Werner Weilguni, *Österreichisch-jugoslawische Kulturbeziehungen*, 23.

Sources and Literature:

Diplomatski arhiv Ministarstva spoljnih poslova Republike Srbije
 Österreichisches Staatsarchiv (ÖStA)

Borba

Poltika

Wiener Zeitung

Cvetković Vladimir. *Pogled iza gvozdene zavese: jugoslovenska politika prema zemljama narodne demokratije u susjedstvu: 1953–1958*. Beograd: Institut za noviju istoriju Srbije, 2013.

Dragišić Petar. „Jugoslavija i Austrija 1945–1955. Rezime odnosa”. *Istorija 20. veka* 1/2013, 123–134.

Dragišić Petar. *Jugoslovensko-bugarski odnosi: 1944–1949*. Beograd: Institut za noviju istoriju Srbije, 2007.

Dragišić Petar. *Odnosi Jugoslavije i Austrije 1945–1955*. Beograd: Institut za noviju istoriju Srbije, 2013.

Milkić Miljan. *Tršćanska kriza u vojno-političkim odnosima Jugoslavije sa velikim silama: 1943–1947*. Beograd : Institut za noviju istoriju Srbije, 2012.

Mišić Saša, *Pomirenje na Jadranu. Jugoslavija i Italija na putu ka Osimskim sporazumima iz 1975*, (Beograd: Univerzitet, Fakultet političkih nauka, 2018.

Stourzh Gerald. *Um Einheit und Freiheit. Staatsvertrag, Neutralität und das Ende der Ost-West-Besetzung Österreichs 1945–1955*. Wien: Böhlau, 1998.

Suppan Arnold. „Die Kärntner Frage in den österreichisch-jugoslawischen Beziehungen 1945–1955”. *Das gemeinsame Kärnten Skupna Koroška*. Klagenfurt: Deutsch-slowenischer Koordinationsausschuss des Diözesanrates, 1991), 387–435.

Weilguni Werner. *Österreichisch-jugoslawische Kulturbeziehungen 1945–1989*. Wien-München: Verlag für Geschichte und Politik, 1990.

Животић Александар. *Јујославија, Албанија и велике силе: (1945–1961)*. Београд: Архипелаг/Институт за новију историју Србије, 2011.

Кремpton Ричард. *Балкан њосле Друјої свејскої рајиа*. Београд: Слио, 2003.

Марковић Предраг Ј. *Београд између Истјока и Зајага: 1948–1965*. Београд: Службени лист СРЈ, 1996.

Ристовић Милан. *На љрају Хладној рајиа: Јујославија и љрађански раји у Грчкој: (1945–1949)*. Београд : Филозофски факултет, 2016.

Summary

Petar Dragišić

Yugoslavia and Austria in the First Half of the 1950s: Culture and Politics

During the early post-war years, Yugoslav-Austrian relations deteriorated due to Yugoslav territorial claims against Austria. Yugoslavia's goal was the annexation of parts of Austria inhabited by members of the Slovenian national minority. However, after the Cominform Resolution of 1948, Yugoslavia sought a rapprochement with the West, which led to the beginning of the normalization of relations between the two countries. Additionally, having lost the support of the Soviet Union, Yugoslavia was no longer able to insist on its territorial claims against Austria. This normalization involved political and economic rapprochement between the two countries, as well as strengthening cultural ties between Yugoslavia and Austria. Besides, in the first half of the 1950s, there was a significant intensification of relations in the field of culture. This included, among other things, enhanced cooperation in literature and the visual and performing arts. The strengthening of cultural ties between Yugoslavia and Austria in the first half of the 1950s was a consequence of the two countries' overall improved relationship and, in turn, contributed to further normalization of their relations.